

بد تفسیر شدن — آیا جهان بر اساس عدل است؟ (نظام تکوین)

— آیا اسلام بر اساس عدل است؟ (نظام تشریح) ← حسن و قبح ذاتی : اثر آن

دخالت عقل در استنباط احکام شرعی : پذیرش آن

دچار جمود می شویم : رد آن

تفسیر صحیح ← اسلام فلسفه اجتماعی و حقوقی دارد : مبانی اولیه حقوق

آیا حق یک رابطه قراردادی با صاحب خویش دارد یا یک رابطه طبیعی؟

اگر حق فقط قراردادی باشد → تکلیف ضعفا چه می شود؟

(نظر مکاتب غربی) مقدس نیست، ضمانت ندارد، ارزش فداکاری ندارد

خود غربی ها هم بدیهی ترین حق را حق فاعلی می دانند که

مسلمانان حق طبیعی و واقعی است نه قراردادی

← پس حق یک امر طبیعی و واقعی است

رابطه واقعی = رابطه علی ← اقسام علت

علل داخلی: علت مادی و صوری

علل خارجی

فاعلی

غایی

راه کشف رابطه واقعی: هرگاه بین دو چیز رابطه فاعلی
برقرار شد بحث حق در آنجا مطرح
می شود

در حیوانات چون عقل و اراده نیست و فقط غریزه هست رابطه غایی برای ذی حق شدن کافی است

در انسان جایکه عقل و اراده (تکلیف) مدخلیت ندارد
تخصصا از بحث خارج است
(شبهه امور غریزی)
تخصیصا از بحث خارج است
(تکلیف ما لا یطاق است)

← علت غایی برای بالفعل شدن حق کافی است پس کمک در اینجا عدل است نه جود

جایکه عقل و اراده (تکلیف) مدخلیت دارد : علت غایی صرفا موجب حق بالقوه می شود
و با علت فاعلی به صورت بالفعل در می آید

تفکر — اهمیت آن — قرآن : تأکید فراوان و مکرر بر تفکر و تبیین اثر فقدان آن در انحراف پیشینیان

سنت : روایات متعدد ، مثلا : تفکر ساعة افضل من عبادة سبعين سنة

انواع آن — سطحی : آسان و بی فایده یا کم فایده
عمیق و دقیق : مشکل ولی مفید و سرمایه روح بشر

موضوع آن : خلق آسمان و زمین، اختلاف شب و روز، کشتی در دریا، مخلوقات شامل شتر و...

مایه آن : علم*

اثر آن : علم به ارتباط اجزاء عالم ثمره نهایی اش توحید است

آفت آن — ناظر به موضوع : تفکر در موضوعات عبث و غیر اولویت دار

ناظر به متفکر : نوع شناخت بشر صرفا از راه ایجاد تقابل و تضاد است و

چون خدا مطلق است و شناخت بشر مبتنی بر حس محدود تقابل نگر،

لذا شناخت محسوس توان درک مطلق را ندارد و نمی یابد

* علم پله های علم : (غرور و خود بینی)، (تواضع و جهان بینی)، (حیرت و ندانی)

دلیل ضرورت آن : التزام به شیء التزام به لوازم آن را ایجاب می کند و تفکر بدون علم معنی و امکان ندارد

آفت آن : طغیان به خاطر نقصان بر خلاف ثروت و قدرت

اهمیت کسب کامل آن : عدم علم از علم ناقص موجب طغیان بهتر است

پیمان خدا از بشر در این باب تصدیق بی جا نکند

(عدم وضع چیزی از جانب خویش)

تکذیب بی جا نکند

(عدم رد در مواقع جهل و ناآگاهی)

محدودیت بشر : از دست دادن اهمیت موضوعات به خاطر تکرار شدنشان

نوع علم مورد تأکید و تأیید اسلام : نافع

دینی

ساکت

معارض